

СЕРЕДНЯ ОСВІТА

УДК 371.3+811.161.2

DOI 10.31494/2412-9208-2018-1-3-117-126

Artpedagogical technologies as a means of forming of language and literacy competence at primary school pupils

Соціальні ролі як важливий засіб формування соціокультурної компетентності учнів 8 класу

Maryana Nishchenko,
the teacher

<http://orcid.org/0000-0003-1135-3947>

atra2008@ukr.net

Zolotonosha special school № 1

✉ 12 Cherkaska street,
Zolotonosha,
Cherkasy region, Ukraine 19700

Мар'яна Ніщенко,
учитель

Золотоніська спеціалізована
школа № 1

✉ вул. Черкаська, 12,
м. Золотоноша, Черкаська обл.,
Україна

Original manuscript received September 25, 2018

Revised manuscript accepted November 28, 2018

ABSTRACT

In the article the nature, functions and specificities of implementing the competence-based approach are considered, theoretical analysis of scientific sources is accomplished to survey the history of its origin and the specificities of implementing this approach in educational praxis. The social roles that contribute to the formation of sociocultural competence in the Ukrainian language lessons at the primary school are considered. The researcher defines the methods and techniques that are fundamental in the formation of sociocultural competence on the syntax of the simple sentence. A step-by-step algorithm for the formation of sociocultural competence on the syntax of a simple sentence is given.

In addition, the article defines the features of the competence approach in the lessons of the Ukrainian language in the basic school, the place of sociocultural competence in the hierarchy of school competences is specified, the components of the competence approach are investigated, the components of this competence are determined. The problem of socialization of the eight-graders is considered and practical recommendations for its formation are given.

Key words: *Social roles, socio-cultural competence, Ukrainian lessons, algorithm for the formation of socio-cultural competence*

Актуальність дослідження. В умовах підготовки нового Державного стандарту базової й повної загальної середньої освіти головною метою закладів загальної середньої освіти є становлення соціально адаптованої, творчої особистості – громадянина України, здатного до свідомої суспільної й професійної діяльності. Саме тому в сучасному педагогічному просторі особливої значущості набуває

проблема виховання ініціативної, творчої особистості з високим рівнем сформованості тих рис, які сприяють успішній соціалізації її.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема соціалізації особистості є надзвичайно актуальною, передусім, це стосується підлітків, тому що саме у цей період життя людини закладаються основи особистості, її здатність адекватно оцінювати суспільні процеси, уміння застосовувати набутий досвід для розгортання своєї життєдіяльності. Саме за допомогою формування соціокультурної компетентності відбувається соціалізація восьмикласників. Цей науковий напрям презентований у рольовій теорії особистості, що базується на концепціях рольових теорій Дж. Міда, Я. Морено, Е. Берна, Дж. Келлі та інших учених. В Україні рольова теорія особистості набула найбільшого розвитку в дослідженнях П. Горностая, З. Мірошник.

Мета і завдання. Узагальнити теоретичні засади процесу соціалізації учнів основної школи на уроках української мови упровадженням в освітній процес соціальних ролей. Для реалізації необхідно виконати такі завдання: дати визначення соціокультурної компетентності, розтлумачити, яке місце в формуванні зазначеної компетентності відводимо соціальним ролям, схарактеризувати соціальні ролі, навести практичні вправи щодо формування соціальних ролей на уроках української мови.

Методи й методики дослідження. Для досягнення мети і реалізації завдань передбачено застосування комплексу методів дослідження:

– *теоретичні*: вивчення нормативних документів і праць з актуальних проблем загальної середньої освіти; аналіз, синтез і узагальнення філософської, психолого-педагогічної, лінгвістичної і методичної літератури з проблеми; порівняння, моделювання, систематизування теоретичного й практичного досвіду для визначення наукових засад досліджуваної проблеми.

– *емпіричні*: діагностичні (анкетування, бесіда, самооцінювання, аналіз продуктів самостійної і творчої діяльності учнів), соціометричні, прогностичні (метод експертного оцінювання), застосовані з метою вивчення стану розробленості проблеми в масовій практиці навчання української мови і впливу експериментальної методики на рівень сформованості соціокультурної компетентності учнів з української мови.

Результати та дискусії. Останнім часом посилилась увага науковців до феномена соціокультурної компетентності як одного з важливих показників формування ціннісних орієнтацій особистості, готовності її до міжкультурної комунікації.

Оскільки соціокультурну компетентність визначаємо як галузеву (міжпредметну), а отже, таку, що має перебувати в полі зору кількох учителів-предметників постійно, системно, вважаємо за доцільне визначити чітко суть її.

Дослідник Ян ван Ек трактує соціокультурну компетентність як “здатність до адекватної взаємодії у ситуаціях повсякденного життя, підтримування соціальних контактів (Ек, 2001: 95)”.

М. Байрам і Ж. Зарат вважають, що соціокультурна компетентність – це здатність до взаємодії з іншими, пізнання їхнього способу життя (Байрам, 2001: 35).

Згідно з баченням О. Жорнової, це рівень знань соціокультурного контексту використання мови; характеристику досвіду спілкування й використання мови в різноманітних соціокультурних ситуаціях (Жорнова, 2011: 95).

П. Сисоєв виокремлює два взаємопов'язані компоненти соціокультурної компетентності – соціальний і культурний. Тлумачення нерідко підносять то соціальний компонент соціокультурної компетентності, який “базується на знаннях конкретних соціальних умов спілкування (Сисоєв, 2001, 10)”, то культурний. Оволодіння цими компетенціями дає змогу сучасному підліткові, учневі 8 класу, усвідомлено застосовувати знання, уміння, набутий досвід соціального й культурного контекстів з метою входження в соціум і визначення свого місця в ньому.

Соціокультурну компетентність вважають важливим фактором соціалізації восьмикласника в суспільстві, пов'язують із терміном “соціалізація” й визначають як формування соціальної ролі особистості в умовах набуття досвіду соціальної взаємодії й засвоєння соціальних цінностей, які учні засвоюють саме у віці дванадцяти-тринадцяти років (Горностаї, 2013: 21).

А. Флієр з позиції загальнофілософських підходів визначає важливість таких складників соціокультурної компетентності, як психологічна мобільність і комунікабельність особистості, соціальна адаптивність її. До складу соціокультурної компетентності дослідник додає також культурний компонент, що передбачає систему уявлень про національні традиції, звичаї й реалії країни, мову якої вивчають (Флієр, 2010: 7).

Соціокультурну компетентність також пов'язують із розвитком особистості, усвідомленням себе в суспільстві, самореалізацією, визначенням своїх ціннісних переваг, з огляду на які є можливість конструювати свою поведінку й стосунки з партнерами. На думку О. Жежери, соціокультурна компетентність як важлива характеристика особистості “визначає ціннісні орієнтації індивіда, сприяє формуванню їх, є сферою їхньої практичної реалізації (Жежера: 21)”. Ми поділяємо таку позицію в тому, що успіх розвитку компетентності залежить від мотивованої, цілеспрямованої, скоординованої діяльності.

У результаті аналізу наукової літератури з'ясовано, що компоненти соціокультурної компетентності взаємопов'язані через поняття культурного й соціального контекстів, й оволодіння ними має відбуватися комплексно. Культурний контекст передбачає знання реалій, спільних для всього народу-носія, а соціальний – знання соціальних умов

спілкування, прийнятих на конкретному історичному етапі розвитку суспільства. Тому соціокультурну компетентність розглядаємо передусім як здатність людини усвідомлено застосовувати знання соціального й культурного контекстів з метою входження в соціум і визначення свого місця в ньому. Процес формування соціокультурної компетентності учнів відповідно поєднуватиме виховну й розвивальну цілі на дидактичному тлі навчання української мови.

Науковці виокремлюють різні компоненти соціокультурної компетентності. Цей аспект мовної освіти висвітлено, зокрема, у працях Н. Голуб, О. Горошкіної, М. Пентилюк, О. Кучерук, А. Ярмолюк.

У структурі більшості моделей соціокультурної компетентності в методиці навчання іноземних мов (Є. Верещагіна, Н. Гальскова, В. Костомарова, В. Сафонова та ін.) виокремлено такі компоненти:

– *лінгвокраїнознавчий* (лексичні одиниці з соціально-культурною семантикою і вміння їх застосовувати в ситуаціях міжкультурного спілкування: безеквівалентні слова, фонові слова, реалії);

– *культурологічний* (соціокультурне, історико-культурне, етнокультурне тло, знання традицій, звичаїв народу мови, що вивчається, відомості щодо національного характеру, особливостей повсякденного життя, основних цінностей і типового для членів певного суспільства оцінювання, норм поведінки тощо);

– *соціолінгвістичний* (мовні особливості соціальних прошарків, представників різних поколінь, статей, суспільних груп, діалектів: мовленнєві стереотипи, ситуативні кліше, комунікативні кліше, формули мовленнєвого етикету, моделі мовленнєвої поведінки);

– *соціально-психологічний* (володіння соціо- і культурно-зумовленими сценаріями, національно-специфічними моделями поведінки з використанням комунікативної техніки, прийнятої в певній культурі) (Ларінова, 22).

Опираючись на праці сучасних лінгводидактиків (В. Александрової, О. Горошкіної, С. Карамана, В. Новосьолової, А. Ярмолюк), пропонуємо такі змістові компоненти соціокультурної компетентності на уроках рідної мови:

1) *країнознавчий* (знання про український народ як про етнічного носія мови, риси українського національного характеру, суспільно-державний устрій України, здобутки в галузі освіти, культури, особливості побуту, традиції, звичаї (Кучерук: 277);

2) *лінгвокраїнознавчий* (здатність сприймати мову в її культурноносній функції, з національно-культурними особливостями; знання мовних одиниць, у тому числі з національно-культурним компонентом семантики й уміння використовувати їх відповідно до соціально-мовленнєвих ситуацій) (Кучерук: 278);

3) *соціолінгвістичний* (знання особливостей національного мовленнєвого етикету й невербальної поведінки, уміння й навички застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях, здатність організувати мовленнєве спілкування відповідно до комунікативної ситуації, соціальних норм, поведінки й соціального статусу комунікантів) (Кучерук, 278).

Конкретизація змістового наповнення сприятиме розширенню й урізноманітненню тематики цієї змістової лінії, слугуватиме учителю орієнтиром в реалізації завдань, передбачених чинною програмою.

Зупинимось на методичних аспектах формування соціокультурної компетентності восьмикласників на уроках української мови. Відомо, що мова – джерело пізнання історії та культури народу, вона ввбирала в себе не лише комунікативний, а й соціокультурний складники. Саме мова зберігає відомості про етнос, про етапи його соціального й культурного розвитку. Сучасний етап розвитку лінгвістики сфокусований на сприйнятті мови як сегмента культури. Тому тлумачити українську мову окремо від культури – значить не розуміти її цілісності, розглядати ж культурні здобутки народу окремо від мови – означає не розуміти сутності культури. У зв'язку з вищезазначеними аспектами сучасна лінгводидактика активізує культуроформувальну функцію мовної освіти. Адже крізь мовну картину світу можна побачити етнічні особливості народу, систему національних цінностей. Тобто мова виховує свого носія, його ментальність. Саме тому мовна освіта повинна формувати соціокультурну компетентність восьмикласників, кінцева мета якої – усвідомлення значення рідної мови в житті народу, розвиток національної свідомості і патріотичні почуття до України.

Як стверджують зарубіжні психологи, саме у віці дванадцяти-тринадцяти років дитина починає ідентифікувати себе як частину певного етносу, свідомо долучається до певної соціальної групи (Степанов: 205). З огляду на це, словесникові необхідно звернути увагу на формування соціокультурної компетентності учнів саме у 8 класі.

Виховання мовної особистості в соціокультурному аспекті потребує нових підходів до вивчення української мови. Один зі шляхів реалізації такого підходу – добір соціальних ролей.

Соціальна роль – досить широке поняття. Воно поєднує в собі великий спектр проявів поведінки людини: від ситуативних ролей, що є лише схематичними формами комунікації, до життєвих ролей, які стали стійкими формами соціальної поведінки та діяльності людини і фактично є проявом особистості, тобто соціальне «Я» індивіда. Саме процес формування життєвих ролей особистості можна розглядати як соціалізацію і поступ у розвитку особистості (Горностай, 2013: 22).

Учені-соціологи не мають одностайної думки щодо класифікації ролей. У лінгводидактиці не розроблено методичних рекомендацій щодо проектування соціальних ролей у практику навчання української мови.

На основі принципів класифікації соціальних ролей, які розробив П. Горностай, виокремимо такі, що важливі для роботи з формування соціокультурної компетентності у 8 класі.

Існує чотири виміри соціальних ролей:

– *особистісно-соціальний* (визначає місце ролі в соціально-індивідуальному дуалізмі);

– *життєво-часовий* (визначає функціонування ролей у психологічному часі і зв'язок їх із тимчасовими характеристиками, життям людини);

– *поведінковий* (визначає функціонування ролей у поведінковому “просторі”);

– *нормативно-функційний* (об'єднує ролі, у яких переважає інструментальний характер чи ролі, пов'язані з особистісним сенсом і життєвими цінностями) (Горностаї, 2013.: 112).

До *особистісно-соціального виміру* належать такі конструктиви:

1. *“Особистісні ролі – Соціальні ролі”* – це характеристики ролей, які виражають залежність рольової поведінки від особистісних мотивів або від соціальних нормативів і очікувань.

Для практичного розігрування таких ролей на уроці української мови пропонуємо ситуації, у яких задіяно різні соціальні й особистісні ролі, як-от: мати, домогосподарка, бізнесмен, дідусь, українець тощо. Кожен учень, отримавши роль, має дати відповіді на три запитання (Хто я? Яка моя зовнішність і риси характеру? Чим я корисний своїй сім'ї, країні, суспільству?).

2. *“Індивідуальні – Групові”* – ролі, що передбачають уключення індивіда в структуру групи або відносну незалежність від неї. Для впровадження цих ролей на уроці застосовуємо групову чи парну роботу з такими ролями: учні, робітники, пенсіонери, депутати, представники субкультури байкерів. Кожна група чи представник її одержує конкретне завдання.

3. *“Характерні – Міжособистісні”* – ролі, що виражають особливості поведінкових характеристик особистості або задані міжособистісними стосунками.

Для реалізації цих ролей на уроці української мови у 8 класі пропонуємо також різноманітні діалогічні ситуації на зразок: допоможи старенькій бабусі зорієнтуватися у виборі якісних продуктів українських виробників в супермаркеті; допоможи гостеві твого міста, яку екскурсію замовити, який сувенір придбати; допоможи батькам скласти бюджет мандрівки в Карпати; допоможи іноземним туристам дізнатися про храми твого міста тощо.

Життєво-часовий вимір представлений такими групами ролей:

1. *“Життєві – Театральні”* – зв'язок ролей з життєвим сценарієм особистості або штучність, театральність ролей, яку варто розуміти метафорично, як зовнішню рольову або театральну маску.

Ці ролі можна реалізувати за рахунок елементів психодрами на уроці, але таке завдання має випереджувальний характер. Клас ділимо на дві групи. У кожній групі є лідер, лише він має заздалегідь приготований текст, решта – імпровізують залежно від ситуації лідера. Саме він звертається до кожного в процесі свого виступу і лише тоді решта групи може висловити свою думку. Наприклад, лідер – українець, який живе за кордоном. У процесі своєї зв'язної розповіді він звертається до матері, батька, однокласників, перехожих з рядом запитань: чи можу я

вважати себе українцем, якщо живу тут? Чи правильним є те, що я говорю іншою мовою? Чи можна вважати мене патріотом України? Як би ви вчинили на моему місці? Тощо.

2. “Зрілі – інфантильні” – ролі, що відповідають певним стадіям вікового розвитку, розвинені, сформовані або відсталі від них, тобто відповідні більш раннім віковим періодам, ніж паспортний вік.

Для реалізації таких ролей на уроці клас об’єднуємо в чотири групи. Кожна група – це родина. Учитель обирає ролі для учнів: тато, мати, бабуся, дідусь, хлопчик 12 років, дівчинка 4 років тощо. Учням пропонуємо запитання, відповідають по колу. З ким із вашої родини вам подобається спілкуватися? Чому? Кого з родини ви прагнете уникати, чому? Кому ви довіряєте секрети, аргументуйте? На кого б хотіли бути схожими, чому? Використовуйте прості речення, ускладнені зворотами.

Поведінковий вимір визначає функціонування ролей у поведінковому «просторі».

1. “Зовнішні – внутрішні” ролі, реалізовані в актах поведінки або в уяві індивіда.

Пропонуємо восьмикласникам життєві ситуації. Ставимо запитання: “Як ти вчиниш у такій ситуації, чому?” Учні дають відповідь на запитання письмово, використовуючи поширені прості речення.

2. “Явні – тіньові” розвинені ролі і витіснення (репресовані, заборонені, блоковані) ролі.

Пропонуємо учням ситуації, у яких одночасно приховано дві ролі: і явну, і тіньову. Учень повинен скласти монолог про запропоновану професію за роллю, з використанням складених дієслівних та іменних присудків. Пропонуємо такі ролі: “Лікар, який палить, не хоче позбуватися поганою звички, чому?”. “Досвідчений тренер не вміє стримувати емоції, підвищує голос на учнів. Чи треба йому працювати з дітьми?”. “Мати, яка використовує лайливі слова. Чи можна її назвати гарною?” тощо. Так учень зможе виділити для себе гарні і погані риси, побачить до чого тяжіє саме він.

Нормативно-функційний вимір охоплює такі ролі:

1. “Конструктивні – деструктивні” (здійснюють благодійний або, навпаки, руйнівний вплив на особистість або міжособистісні й суспільні відносини).

Демонструємо учням кілька прикладів соціальної реклами: про мову, про ранні статеві відносини, про наркотики чи паління. Завдання: кожен учень обирає рекламу, яка його найбільше вразила, уявляє, що минуло 10 років і він головний герой відео. Дає відповіді на такі запитання, використовуючи односкладні речення: як змінилося твоє життя за ці роки? Чому? Чи не шкодуєш ти, що обрав саме такий життєвий шлях?

2. “Функційні – ціннісно-сміслові” (переважає інструментальний характер або ролі, пов’язані з особистісним сенсом і життєвими цінностями).

Для аналізу життєвих цінностей пропонуємо восьмикласникам гру “Крамничка чарівника”. Умова: уявіть, що ви потрапили в крамницю, де

можна придбати потрібну людині роль (мати, батько, учитель, першокласник, патріот, боєць, шахрай, водій). Дай відповіді на питання: яку роль у чарівника попросив би ти? Назви декілька причин чому ти вважаєш, що саме ця роль тобі потрібна?

В окрему підсистему варто виділити навчальні рольові конфлікти. За допомогою їх можна створювати ситуаційні диспути чи дискусії.

Формування соціокультурної компетентності на уроках української мови має відбуватися за певним алгоритмом, що містить мету навчання на кожному з етапів й передбачає виконання вправ чи завдань.

Отже, одним із важливих чинників процесу формування компетентної мовної особистості восьмикласників є соціокультурний аспект у навчанні мови, який здійснюємо під час реалізації завдань соціокультурної змістової лінії. Застосування на уроках синтаксису української мови цілеспрямованої методики формування соціокультурної компетентності учнів, яка передбачає розроблення спеціальної системи вправ і завдань, текстів соціокультурної тематики, форми й методи навчання, сприяє оптимізації процесу навчання, підвищує мотивацію їх щодо вдосконалення власної загальної культури й культури спілкування зокрема.

Література

1. Byram M., Zarate G., *The Sociocultural and Intercultural Dimension of Language Learning and Teaching* (Strasbourg: Council of Europe Press, 1997).
2. Patrick Griffin, Barry McGaw and Esther Care (eds.), *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*, DOI: 10.1007/978-94-007-2324-5, Springer Science+Business Media B.V. 2012
3. Van Ek J. A., Trim J. L. M., *Vantage* (Cambridge University Press, 2001).
4. Березенська Л. Як сформувати лексичну складову соціолінгвістичної компетенції: алгоритм для вчителя // *Іноземні мови в навчальних закладах.* – 2008. – №1. С. 118 – 120.
5. Бондаревская Е.В. *Теория и практика личностно-ориентированного обучения.* – Ростов на Д: Ростовского пед. университета, 2000. – 126 с.
6. Горностай П.П. *Личность и роль: ролевой подход в социальной психологии личности*/Горностай П./ — К.: Основа, 2013 – 342 с.
7. *Державний стандарт базової і повної середньої освіти* // Українська мова і література в школі. – 2011. – № 5. – С. 53–61.
8. Жежера Е. А. Социокультурная компетентность будущего специалиста: от сущности к технологии формирования [Електронний ресурс] / Е. А. Жежера. — Режим доступу : www.sworld.com.ua/konfer30/894.pdf
9. *Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання* / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
10. Ипполитова Н. А. *Текст в системе обучения русскому языку в школе: Учеб пособие для студентов пед. вузов.* — М.: Флинта, Наука, 1998. — 176 с.
11. Кучерук О. *Концепція системи методів навчання в основній школі/Українська мова і література в школі.* 2008. № 7 —8. — С. 10 – 16
12. Ларіонова О.І. *Особливості формування соціокультурної компетенції у немовному вузі на матеріалі іноземної мови* [Електронний ресурс] // підсумки конференції “Ключові проблеми сучасної науки – 2009” // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.
13. *Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст.* // Шкільний світ. – 2001. – № 1. – С. 33–48.

14. Пентиліук М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей / Пентиліук Марія Іванівна. – К. : Ленвіт, 2011. – 256 с.

15. Психологічна енциклопедія / Автор —упорядник О. М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.

16. Сидоренко В. Методика навчання синтаксису [Електронний ресурс] / В. Сидоренко // Генеза. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: lib.iitta.gov.ua/94271/1/%20стаття.%20Методика%20навчання%20синтаксису — Сидоренко.pdf

17. Сысоев П. В. Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка / П. В. Сысоев // Иностранные языки в школе. – 2001. – № 4. – С. 12–17.

18. Фролов Ю.В., Махотин Д.А. Компетентностная модель как основа оценки качества подготовки специалистов // Высшее образование сегодня, 2004. — № 8. – с. 34 —41.

19. Шелехова Г.Т. Українська мова. 5 —9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання / Г.Т. Шелехова та ін. // Українська мова і література в школі. – 2013. – № 1. – С. 32–55.

References

1. Byram M., Zarate G., The Sociocultural and Intercultural Dimension of Language Learning and Teaching (Strasbourg: Council of Europe Press, 1997).

2. Patrick Griffin, Barry McGaw and Esther Care (eds.), Assessment and Teaching of 21st Century Skills, DOI: 10.1007/978-94-007-2324-5, Springer Science+Business Media B.V. 2012

3. Van Ek J. A., Trim J. L. M., Vantage (Cambridge University Press, 2001).

4. Berezenska L. Yak sformuvaty` leksy`chnu skladovu sociolingvisty`chnoyi kompetencyi: alhory`tm dlya vchy`telya // Inozemni movy` v navchal`ny`x zakladax. – 2008. – #1. S. 118 – 120.

5. Bondarevskaya E.V. Teory`ya y` prakty`ka ly`chnostno-ory`entiy`rovannogo obuchenya. - Rostov na D: Rostovskogo ped. uny`versy`teta, 2000. – 126 s.

6. Gornostaj P.P. Ly`chnost` y` rol`: rolevoj podhody v socy`al`noj psy`xology` y` ly`chnosty`/Gornostaj P./ — K.: Osnova, 2013 – 342 s.

7. Derzhavny` standart bazovoyi i povnoyi seredi`noyi osvity` // Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. – 2011. – # 5. – С. 53–61.

8. Zhezhera E. A. Socy`okul`turnaya kompetentnost` budushhego specy`aly`sta: ot sushhnosty` k technology` y` formy`rovany`ya [Elektronny`j resurs] / E. A. Zhezhera. — Rezhy`m dostupu : www.sworld.com.ua/konfer30/894.pdf

9. Zagal`noyevropejs`ki rekomendaciyi z movnoyi osvity`: vy`vchennya, vy`kladannya, ocinyuvannya / nauk. red. ukr. vy`d. S. Yu. Nikolayeva. – K. : Lenvit, 2003. – 273 s.

10. Y`ppoly`tova N. A. Tekst v sy`steme obucheny`ya russkomu yazyku v shkole: Ucheb`posoby`e dlya studentov ped. vuzov. — M.: Fly`nta, Nauka, 1998. — 176 s.

11. Kucheruk O. Konceptiya sy`stemy` metodiv navchannya v osnovnij shkoli/Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. 2008. # 7 —8. – S. 10 – 16

12. Larionova O.I. Osobly`vosti formuvannya sociokul`turnoyi kompetencyi u nemovnomu vuzi na materialy inozemnoyi movy` [Elektronny`j resurs] // pidsumky` konferencyi “Klyuchovi problemy` suchasnoyi nauky` – 2009” // Rezhy`m dostupu: http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.

13. Nacional`na doktry`na rozvy`tku osvity` Ukrayiny` u XXI st. // Shkil`ny`j svit. – 2001. – # 1. – S. 33–48.

14. Penty`lyuk M. I. Aktual`ni problemy` suchasnoyi lingvody`dakty`ky`: zbirny`k statej / Penty`lyuk Mariya Ivanivna. – K. : Lenvit, 2011. – 256 s.

15. Psy`xologichna ency`klopediya / Avtor —uporyadny`k O. M. Stepanov. – K. : Akademvy`dav, 2006. – 424 s.

16. Sy`dorenko V. Metody`ka navchannya sy`ntaksy`su [Elektronny`j resurs] / V. Sy`dorenko // Geneza. – 2013. – Rezhy`m dostupu do resursu: lib.iitta.gov.ua/9427/1/l/%20stattia.%20Metody`ka%20navchannya%20sy`ntaksy`su — Sy`dorenko.pdf

17. Sysoev P. V. Yazyk y` kul`tura: v pou`skax novogo napravleny`ya v prepodavany`y` kul`tury strany`y`zuchaemogo yazyka / P. V Sysoev // Y`nostrannye yazyky` v shkole. – 2001. – # 4. – S. 12–17.

18. Frolov Yu.V., Maxoty`n D.A. Kompetentnostnaya model` kak osnova ochenky` kachestva podgotovky` specy`aly`stov // Vysshee obrazovany`e segodnya, 2004. — # 8. – s. 34 —41.

19. Shelexova G.T. Ukrayins`ka mova. 5 —9 klasy`. Programa dlya zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladiv z ukrayins`kouy movoyu navchannya / G.T. Shelexova ta in. // Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. – 2013. – # 1. – S. 32–55.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто питання формування соціокультурної компетентності учнів основної школи на засадах компетентнісного підходу. Визначено місце соціокультурної компетентності в парадигмі компетентнісного підходу до освіти, проаналізовано методичні аспекти формування соціокультурної компетентності восьмикласників на уроках української мови. Розглянуто соціальні ролі, які сприяють формуванню соціокультурної компетентності на уроках української мови в основній школі. Дослідниця визначає методи та прийоми, які є основними у формуванні соціокультурної компетентності на матеріалах синтаксису простого речення. Наведено покроковий алгоритм формування соціокультурної компетентності учнів під час засвоєння простого речення. Виокремлено компоненти компетентнісного підходу в структурі компетентності та визначено її складники. Окрім того, у статті визначено особливості впровадження компетентнісного підходу на уроках української мови в основній школі, уточнено місце соціокультурної компетентності в ієрархії шкільних компетентностей; досліджено компоненти компетентнісного підходу, окреслено складники цієї компетентності. Розглянуто проблему соціалізації восьмикласників та наведено практичні рекомендації щодо її формування.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, соціальна роль, уроки української мови, 8 клас